

meydana gelen olaylardan, dördüncü ve beşinci bablarda Beytullah'tan ve Mes-cid-i Harâm'dan, altıncı babda Kâbe'de okunacak dualardan, yedinci babda Mes-cid-i Nebevî'yi inşa ve tamir ettirenlerden, sekizinci babda haccin nasıl yapılacağından, dokuzuncu babda hac esnasında okunacak dua ve sûrelerden, onuncu babda Hz. Peygamber'in kabrini ziyaret âdâbından bahsedilmekte; tetimme kısmında ise Hicaz'da bulunduğu sırada yazdığı bir manzume yer almaktadır. Bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan eser (Lala İsmâil, nr. 104'te kayıtlı mecmuanın içinde vr. 87^b-149^a) Sevim İlgürel tarafından yayımlanmıştır (TED, sy. 6 [1975], s. 111-128; TD, sy. 30 [1976], s. 55-72; sy. 31 [1977], s. 147-162). 7. *Riyâzû'l-ârifin fi'l-eḥâdisi'l-erbâin*. İranlı şair Hüseyin Vâiz-i Kâşifi'nin *Risâletü'l-'aliyye fi'l-eḥâdisi'n-nebeviyye* adlı kırk hadisle ilgili Farsça kitabının Türkçe tercümesidir. Hibri'nin bu iki dile vukufunu gösteren *Riyâzû'l-ârifin*'in bir nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (TY, nr. 601).

Hibri mahlasıyla kaleme aldığı şiirleri ve bazı manzum tarihleri bulunan Abdurrahman Efendi'nin bir divançesinden ve namaz vakitlerine dair bir risâlesinden söz edilmekteyse de (Osmanlı Müellifleri, III, 98) bunlar henüz ele geçmemiştir.

IV. Mehmed devri âlimlerinden Bostanzâde Damadı diye anılan Salbaşzâde Feyzullah Efendi, Abdurrahman Hibri Efendi'nin oğlu olup o da dedesi ve babası gibi çeşitli yerlerde müderrislik yapmış ve 1712 yılında vefat etmiştir (Şeyhî, II-III, 353).

BİBLİYOGRAFYA :

Atâi, *Zeyl-i Şekâik*, s. 737; Şeyhî, *Vekâyü'l-fuzalâ*, I, 339, 343, 426-427, 654, 655; II-III, 76, 149, 353; Flügel, *Handschriften*, II, 259-260; Osmanlı Müellifleri, III, 97-98; Osman Nuri Peçemeci, *Edirne Tarihi*, İstanbul 1939, s. 130-132, 139, 167-168, 252-253; TCYK, s. 111-114; Levend, *Gazavatnâmeler*, s. 111; a.mlf., *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 383-384, 411-412; Tayyib Gökbilgin, "Tarihimizde Edirne'nin Mevkii ve Tarihçileri", *Üniversite Haftası: Edirne Konferansları*, İstanbul 1958, s. 57-58; a.mlf., "Edirne Hakkında Yazılmış Tarihler ve Enisü'l-müsâmirin", *Edirne: Edirne'nin 600. Fetih Yıldönümü Armağan Kitabı*, Ankara 1965, s. 81-117; Karatay, *Türkçe Yazmalar*, II, 276; Babinçer (Üçok), s. 234-236; Abdülkadir Karahan, *İslâm-Türk Edebiyatında Kırk Hadis*, İstanbul 1991, s. 115, 240-242; Rıdvan Canım, *Edirne Şairleri*, Ankara 1995, s. 319-320; Sevim İlgürel, "Hibri'nin Enisü'l-müsâmirin'i", *GDAAD*, sy. 2-3 (1974), s. 137-158; V. L. Ménage, "Hibri", *EP* (Fr.), III, 362-363.

SEVİM İLGÜREL

HİBRÎ, Ali Efendi

(ö. 1083/1672 [?])

Osmanlı âlimi.

Kütahya'da doğdu. Babasının adı Mustafa, dedesinin Pîr Mehmed olup Bülbülzâde lakabı ve Kütahyevî nisbesiyle de anılır. Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Tahsilini tamamladıktan sonra kendi isteğiyle Eğriboz adasının güneyindeki Kızıllıhisar (Karistos) kasabasına yerleştiği ve orada vefat ettiği nakledilir. Ölüm tarihi bazı kaynaklarda 1072 (1662) olarak verilmişse de (*Hediyetü'l-ârifin*, I, 760; Kehhâle, VII, 241) bu doğru değildir. *Hediyetü'l-Hibri* adlı eserinin sonunda kitabını 1083 (1672) yılında tamamladığını belirttiğine göre Bursalı Mehmed Tâhir'in verdiği tarih (1080/1670'ten sonra) isabetli olmalıdır (Osmanlı Müellifleri, I, 279).

Özellikle fıkıh ve kelâm sahalalarında geniş bir birikime sahip bulunan müellif, döneminin genelde ders verme faaliyetine önem verip eser yazmayan diğer âlimlerin aksine muhtelif kitaplar kaleme almıştır. Çeşitli konulardaki hacimli eserlerinin incelenmesinden, Hibri'nin sağlam bir medrese kültürü aldığı ve dinî konularda halkın daha fazla bilgilendirilmesi için büyük çaba sarfettiği anlaşılmaktadır. Ali Hibri Efendi ilmiyal türünde eserlere ağırlık vermiş, ayrıca bazı Arapça eserleri de Türkçe'ye çevirmiştir. Öte yandan eserlerinde ele aldığı konuları etraflı bir şekilde inceleme metodunu tercih etmiş, bazı eserlerini daha sonra genişletmiş ve şerhetmiştir.

Eserleri. 1. *Hadîkatü'l-fukahâ fi'l-fetâvâ*. Müellif bu eserini *Telhîsü'l-fetâvâ* adıyla şerhetmiştir. Bursalı Mehmed Tâhir, bu şerhin beş cilt halindeki bir nüshasının Manastır Kütüphanesi'nde bulunduğunu kaydeder (a.g.e., I, 279). İsmâil Paşa'nın *el-Evfâ fi telhîsi'l-Fetâvâ* adıyla kaydettiği eser de (*Hediyetü'l-ârifin*, I, 760) bu olmalıdır. 2. *el-'Ukûd'd-dürriyye fi şerhi Ferâizi'l-Hibriyye*. Müellifin ferâizle ilgili olarak telif ettiği metin üzerine yaptığı Arapça bir şerhtir (Beyazıt Devlet Ktp., Beyazıt, nr. 2640). 3. *Zuhrü'l-âhire*. İbrâhim el-Halebî'ye ait *Mülteka'l-eḥḥur*'un genişletilmiş Türkçe bir tercümesi olup çeşitli yazma nüshası bulunmaktadır (meselâ bk. Süleymaniye Ktp., Serez, nr. 945; Beyazıt Devlet Ktp., Beyazıt, nr. 7884). 4. *Münyetü'l-âbidîn*. Molla Fenârî'nin Şû-

râtü's-şalavât adıyla tanınan birkaç varaklık risâlesinin Türkçe şerhidir. Tahâret ve namaz konularını içeren eser bir mukaddime, on yedi bab ve bir hâtimeden oluşmaktadır (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 949). 5. *el-Minhâcû'l-Muhammedî ve't-tarîku'l-Ahmedî*. İslâm dininin esaslarıyla ilgili Arapça bir eserdir (Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 1926). Genel dinî bilgileri ve Ehl-i sünnet akaidini ihtiva eden eser üzerine müellifi tarafından *Hediyetü'l-Hibri fi tercemeti'l-Minhâcî'l-Muhammedî* adıyla Türkçe bir şerh yazılmıştır. İlk bölümlerinde şer'î deliller, akıl, taklit ve bid'at kavramlarına yer verilen şerhte dokuzuncu bölümde Sünnî akaid bahisleri, daha sonraki bölümlerde tahâret ve namaz gibi konular, son bölümde ise ahlâkî meseleler ve insanî hasletler anlatılmaktadır (müellif hattı nüshası için bk. Süleymaniye Ktp., Hamidiye, nr. 581). 6. *Zuhrü'l-masîr*. Akaid konularını açıklayan Türkçe manzum bir risâledir (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 1077/2, vr. 67-107). 7. *Şifâü'l-ebdânî'l-merdâ fi sirri menâfii'l-Kur'ânî's-şerîf ve'l-esmâi'l-hüsnâ. ed-Dürü'n-naẓîm ve el-Berku'l-lâmi'* gibi Kur'an âyetlerinin faziletine dair kitaplardan faydalanılarak hazırlanmış Türkçe bir eserdir. Esmâ-i hüsnâyî ihtiva eden âyetlerin okunması halinde bunların hastalıkları iyileştireceği hususunu ele alan eser bir mukaddime ile iki bölümden oluşmaktadır. Kitabın sonuna Hz. Peygamber'in bazı duaları eklenmiştir (birçok yazma nüshası arasında bk. Süleymaniye Ktp., Hamidiye, nr. 178; Şâzelî Tekkesi, nr. 99; Beyazıt Devlet Ktp., Beyazıt, nr. 1272). 8. *Fevâid-i Hibriyye*. Veba ile ilgili Türkçe bir risâledir (Süleymaniye Ktp., Serez, nr. 2757). 9. *Tuḥfetü't-tullâb*. Arapça küçük bir risâledir (Âtîf Efendi Ktp., nr. 2515).

Ali Hibri Efendi'ye ayrıca *Zübdetü'l-fiker fi ziyâreti seyyidi'l-beşer*, hac menâsikine dair *Nebzetü'l-menâsik* ve *Şerh-i Hadîs-i Erbaîn* adlı eserler nisbet edilmektedir (Osmanlı Müellifleri, I, 279).

BİBLİYOGRAFYA :

Osmanlı Müellifleri, I, 278-279; Bursalı Mehmed Tâhir, "Terâcim-i Ahvâl: Hibri Ali Efendi", *SM*, VII/159 (1326), s. 39; a.mlf., "Terâcim-i Ahvâl: Hibri Ali Efendi", *SR*, IX/209 (1330), s. 10-11; *Hediyetü'l-ârifin*, I, 760-761; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III/2, s. 495, 546-547; a.mlf., *İlmiye Teşkilâtı*, s. 237; Kehhâle, *Mu'cemû'l-mü'ellifin*, VII, 241-242; Karatay, *Türkçe Yazmalar*, I, 37, 85, 141.

M. SAİT ÖZERVARLI